

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

**Ενότητα 5: Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ [ΑΘΗΝΑ]**

ΑΛΕΞΙΟΣ ΔΕΦΝΕΡ

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και
Περιφερειακής Ανάπτυξης

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 3
- II. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ 5
- III. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ 10
- IV. ΜΙΑ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΟΥ
ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ: ΑΘΗΝΑ 15
- V. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ 24

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ 1/2

- επαναξιολόγηση των τεσσάρων **βασικών λειτουργιών της πολεοδομίας**, σύμφωνα με τη Χάρτα των Αθηνών:
  - Κατοικία.
  - Εργασία.
  - Κυκλοφορία.
  - ελεύθερος χρόνος.
- Ο πολιτισμός και ο χρόνος συνδέονται με τον ελεύθερο χρόνο, που έχει παραμεληθεί περισσότερο.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ 2/2

- **βασικά ερωτήματα κλειδιά** (διλήμματα πολιτικής):
  - Ποιες είναι οι δυνατότητες και οι αδυναμίες της στήριξης της ανασυγκρότησης των πόλεων στον πολιτισμό;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στην υψηλή ή τη λαϊκή κουλτούρα;
  - Η επέκταση των πόλεων πρέπει να γίνει στο χώρο ή το χρόνο;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στο χωρικό ή το χρονικό σχεδιασμό;
  - Η έμφαση πρέπει να είναι στο παρελθόν, το παρόν ή το μέλλον;

II. Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

1/6

- **Διαφοροποιήσεις** κουλτούρας:
  - λαϊκή/ ελιτίστικη.
  - χαμηλή/ υψηλή (συνδυασμός: υψηλή/ λαϊκή κουλτούρα).
  - παράδοση/ νεωτερικότητα.
  - κατανάλωση/ παραγωγή.
  - παθητικό /ενεργητικό.
  - παγκόσμιο/ τοπικό.
  - μοντέρνο/ μεταμοντέρνο.
- χαρακτηριστικό παράδειγμα λαϊκής κουλτούρας στο σχεδιασμό η αυτοβοήθεια.
- **‘κλασικός’ σχεδιασμός** - Ο Sitte (1889) αντιτίθεται στους παραδοσιακούς κανόνες του σχεδιασμού & υποστηρίζει την προτεραιότητα της αισθητικής - διδάγματα για την Ελλάδα: έμφαση σε πλατείες και όχι σε αρτηρίες που συγκεντρώνουν κεντρικές λειτουργίες. Mumford (1961): πόλη ως θέατρο και σημασία του “αστικού δράματος”.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

2/6

- **καθολικός (και ορθολογικός) σχεδιασμός:** ο πολιτισμός αναπόσπαστο μέρος του συστήματος της πόλης - η έλλειψη μιας διαφοροποιημένης κουλτούρας, σε σχέση με την έλλειψη ενός διαφοροποιημένου χώρου (Lefebvre), συχνά οδηγεί στη δυσκολία εφαρμογής του σχεδιασμού.
- **παγκοσμιοποίηση:** κύριο πολιτισμικό χαρακτηριστικό του μοντερνισμού - τυπικό παράδειγμα ο Le Corbusier.

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

3/6

- **Μεταμοντερνισμός** - άφησε χώρο για τοπικισμό σε σχέση με την επιστροφή στην παράδοση - προώθησε την αξία της λαϊκής κουλτούρας συνεισφέροντας στη συσχέτιση με την υψηλή κουλτούρα.
- Δυο **τυπικά παραδείγματα**:
  - το Las Vegas.
  - τα θεματικά πάρκα.συνυπάρχουν με το έργο του Leon Krier (υψηλή κουλτούρα).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

4/6

- οι πολιτιστικές δραστηριότητες παίζουν κρίσιμο ρόλο στην *ανασυγκρότηση* των πόλεων:
  - ενώ η Ευρωπαϊκή εμπειρία δείχνει ένα σχετικό πλουραλισμό.
  - η εμπειρία των Η.Π.Α. δείχνει ότι μπορεί να υπάρχει ενίσχυση της 'κοινωνικο-χωρικής μετατόπισης' (gentrification, εξευγενισμός).
- σημασία του *ρόλου του μάρκετινγκ της πόλης* - ανάγεται στην ιστορία, ειδικά σε σχέση με την τοπική διάσταση, αλλά σήμερα έχει γίνει αναγκαίο:
  - στον παγκόσμιο ανταγωνισμό των πόλεων.
  - την τουριστική έλξη.
  - την αστική διαχείριση.
  - την αστική διακυβέρνηση.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

5/6

- **κριτική** ότι υποκαθιστά το σχεδιασμό. Η εμπειρία στο νέο πεδίο του πολιτιστικού σχεδιασμού δείχνει ότι αν οι πόλεις θέλουν να είναι επιτυχημένες, το μάρκετινγκ της πόλης πρέπει να συνδυάζεται με το σχεδιασμό - περιπτώσεις πόλεων που έχουν εκπονήσει σχέδιο μάρκετινγκ :
  - ΗΠΑ.
  - Γερμανία (Βερολίνο: Be Berlin).
  - Ολλανδία (Άμστερνταμ: I AmSterdam).
- κύριος στόχος του ΠΣ η **βιωσιμότητα** δίνοντας έμφαση σε δύο άξονες:
  - τις πολιτιστικές (δημιουργικές) βιομηχανίες.
  - τη δημιουργικότητα/ καινοτομία (δημιουργική πόλη).

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ

6/6

- ο ΠΣ είναι εναλλακτική λύση στις παραδοσιακές πολιτιστικές πολιτικές - προσπάθεια **να υπερνικηθούν ανισορροπίες:**
  - α) στη χωρική κατανομή των πολιτιστικών παροχών (κέντρο-προάστια).
  - β) στη σχέση μεταξύ των πολιτικών που είναι προσανατολισμένων στην κατανάλωση και αυτών στην υποστήριξη της τοπικής πολιτιστικής παραγωγής.
  - γ) μεταξύ της επένδυσης σε κτίρια ('κεφάλαιο') και της υποστήριξης σε πολιτιστικά γεγονότα και δραστηριότητες ('δίκτυα').
- **Κληρονομιά** - εκφράζει τη σύνδεση μεταξύ των αξιών του πολιτισμού και του χρόνου.

III. Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ 1/7

- *Διαφοροποιήσεις:*
  - εργάσιμος-ελεύθερος χρόνος.
  - παρελθόν –παρόν – μέλλον.
  - μακρύς-βραχύς χρόνος.
  - καθημερινή-τέλος της εβδομάδας/ γιορτές/ διακοπές (κατανεμημένος-συμπυκνωμένος).
  - ατομικός-μαζικός ελεύθερος χρόνος.
  - πρωί/ μεσημέρι/ απόγευμα - βράδυ/ νύχτα.
- το ανανεωμένο ενδιαφέρον για το *χωρο-χρόνο* προήλθε κυρίως από την φιλοσοφία (Heidegger), ιδιαίτερα σε συνδυασμό με τη φυσική (Hawking) – η θεωρία του χάους επηρέασε και το σχεδιασμό, κυρίως όσον αφορά την πολυπλοκότητα.

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

2/7

- **‘κλασικός’ σχεδιασμός** - ο Mumford υποστήριξε τη σημασία των φάσεων του κύκλου της ζωής (1949) - ο Sitte, παρότι αναγνωρίζει τη σημασία της παράδοσης, την αντιμετωπίζει ως κάτι περιορισμένο στη μορφή του αστικού χώρου
- Giedion (1941): σημασία των τρόπων και των ρυθμών ζωής συγκεκριμένων ατόμων. Αν και υποστηρίζει την αναγκαιότητα της πολυπλοκότητας του πολεοδομικού σχεδίου, πιστεύει ότι η σύνθεση πρέπει να αποτελεί ένα ισορροπημένο, ομοιόμορφο και λειτουργικό σύνολο - σύνδεση με τον **καθολικό σχεδιασμό** που γενικά αγνοεί το χρόνο.

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

3/7

- **Μοντερνισμός:** κατά καιρούς τάση για απότομες αλλαγές σε συνδυασμό με μια κριτική προσέγγιση της παράδοσης - τυπικό παράδειγμα ο Le Corbusier: 'ό,τι ανήκει στο παρελθόν δεν δικαιούται εξ ορισμού να παραμείνει αιώνιο' (Χάρτα) – βλ. αντιμετώπιση παραδόσεων στη σύγχρονη Βρετανία.

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

4/7

- Ο **μεταμοντερνισμός** συνδύασε τη χρήση της σύγχρονης λαϊκής κουλτούρας με την επαναξιολόγηση του παρελθόντος δίνοντας έμφαση, όπως ο Sitte, στις όψεις της μορφής και της αισθητικής. Ο Sitte έχει επηρεάσει τον Rob Krier και τον Rossi - χρόνος ως δημιουργός της συνέχειας: η πόλη δεν μπορεί 'να αναχθεί σε μια απλή βασική ιδέα' και 'αυξάνεται με το χρόνο'.

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

5/7

- Η νέα τάση του σχεδιασμού για το χρόνο συνδέεται με την αυξανόμενη σημασία του ελεύθερου χρόνου.
Έμφαση στην *Ευρώπη* και ανάπτυξη έρευνας σε:
  - Γαλλία –με τις έννοιες του επιλεγμένου χρόνου και της ανάλυσης των ρυθμών (Lefebvre).
  - Γερμανία –επικεντρώνοντας στη δομή του χρόνου.
  - Ιταλία –επικεντρώνοντας στην ανισότητα των φύλων.
- Ο ΧΣ έχει περισσότερο κοινωνικό κόστος απ' ό τι οικονομικό (σύγκριση & με τον ΠΣ).
- Θεωρητική αλληλοσυσχέτιση χώρου-χρόνου, αλλά πρακτική στήριξη της κυριαρχίας του ενός: ο χώρος κυριαρχεί στο χρόνο (Lefebvre, Soja) ή το αντίστροφο (Harvey);

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

6/7

- Διαστάσεις *πόλης των 24 ωρών*:
  - εξάρτηση από την κοινωνία των 24 ωρών.
  - λειτουργία της οικονομίας της νύχτας που επικεντρώνεται στην κατανάλωση και τον ελεύθερο χρόνο.
  - ύπαρξη μιας επιταχυνόμενης πόλης σε σχέση με την 'Μακντοναλντοποίηση' της κοινωνίας.
- **βιώσιμη ανάπτυξη** - Ο Lynch υποστηρίζει τη 'διατήρηση του μέλλοντος' & 'όπως η διατήρηση της ιστορίας απαιτεί την απόρριψη του άσχετου παρελθόντος έτσι και η διατήρηση του μέλλοντος απαιτεί την απάλειψη του άσχετου μέλλοντος' (*What Time is This Place?*, 1972).

Ο ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΧΡΟΝΟ

7/7

- σύνδεση με την **κληρονομιά** - Mumford: η πόλη, ειδικά διαμέσου της συμβολικής μορφής της τέχνης, ενώνει τον παρελθόντα, τον παρόντα και το μέλλοντα χρόνο. «Μέσα στον ιστορικό περίγυρο της πόλης ο χρόνος συγκρούεται με το χρόνο: ο χρόνος προκαλεί τον χρόνο».

IV. ΑΘΗΝΑ

1/12

- *ελληνικός πολιτισμός* - δυο πρόσθετες διαφοροποιήσεις:
  - ανατολικές/ δυτικές επιδράσεις και
  - αναθεωρητικός/ 'καταδυναστευόμενος' πολιτισμός (Διαμαντούρος).
- αναφέρονται στο θέμα της 'ελληνικότητας' και στη διαφοροποίηση παράδοση/ νεωτερικότητα.
- Ο πολιτισμός αποτελούσε κάτι 'επιπρόσθετο' - αυξανόμενη έμφαση στον πολιτιστικό τομέα με αργούς ρυθμούς σε σχέση & με την οικονομία, την παγκοσμιοποίηση, τα μέσα επικοινωνίας, την πολιτική και την καθημερινή ζωή.

- Οι κύριες διακρίσεις (και ταξινομήσεις) των χώρων που χρησιμοποιούνται στις έρευνες που θα αναφερθούν:
  - i. ιδιωτικών - δημόσιων - δημοτικών χώρων (με την έννοια περισσότερο της διαχείρισης και όχι τόσο της οικονομικής ιδιοκτησίας).
  - ii. χειμερινών - θερινών χώρων (με την έννοια της χρήσης του χρόνου και όχι της μορφής του χώρου, δηλαδή της διάκρισης υπαίθριων - στεγασμένων χώρων).
  - iii. “καλλιτεχνικών” (μουσικών, κινηματογραφικών, θεατρικών) - “εκπαιδευτικών” (εικαστικών, μουσείων, αρχαιολογικών, βιβλιοθηκών, πολιτιστικών κέντρων) πολιτιστικών χώρων.

- η κατά καιρούς επίκληση της αναγκαιότητας αποκέντρωσης κάνει επίκαιρη την ανάλυση του **χωρικού υπόβαθρου της πολιτιστικής κατανάλωσης** - ανισότητες μεταξύ των περιφερειών, αλλά όχι πάντα οι προφανέστερες: η κυριαρχία της Αττικής αναφέρεται κυρίως στην 'πολιτιστική ακτινοβολία' και όχι στη χωρική συγκέντρωση αν ληφθεί υπ' όψιν ο πληθυσμός, δηλαδή ο **συντελεστής χωροθέτησης** (έρευνα 1994).

χώροι στην περιφέρεια X/ συνολικός πληθυσμός της περιφέρειας X
χώροι στο σύνολο της Ελλάδας/ συνολικός πληθυσμός της Ελλάδας.

Ο συντελεστής ισούται με 1 όταν η συγκεκριμένη περιφέρεια έχει την ίδια συγκέντρωση χώρων με το σύνολο της χώρας.

ΑΘΗΝΑ

4/12

- παλαιότερη **έρευνα του ΕΚΚΕ στο ΠΣΠ** (1992): στο κέντρο της Αθήνας παρατηρείται η εντονότερη συγκέντρωση
  - Θεάτρων.
  - εκθεσιακών χώρων.
  - Βιβλιοθηκών.
  - μουσείων/ συλλογών.

- **Κοινωνικο-οικονομικός Άτλας της Ελλάδας** από το ΙΑΑΚ & το ΤΜΧΠΠΑ (Μαλούτας) - χωρικό υπόβαθρο καταναλωτικής διάστασης επιλεγμένων πολιτιστικών βιομηχανιών του ΠΣΠ – βασικά συμπεράσματα:
  - ο μεγαλύτερος διαταξικός και αποκεντρωτικός χαρακτήρας του κινηματογράφου.
  - ο σημαντικός ρόλος του κέντρου της πόλης, ειδικά όσον αφορά το θέατρο και τη μουσική.
  - η πιο ομοιόμορφη κατανομή των θερινών χώρων.
- **πολιτιστικός σχεδιασμός** - πρωτοβουλίες που δεν αποτελούν μια συγκροτημένη πολιτική. Λίγες περιοχές του ΠΣΠ υπήρξαν το αντικείμενο προγραμμάτων από το Συμβούλιο της Ευρώπης:
  - Π. Φάληρο.
  - Πατήσια.
  - ιστορικό κέντρο.

- Το πρώτο πρόγραμμα κατέληξε κυρίως στη μεταμόρφωση της κεντρικής πλατείας του Π. Φαλήρου κυρίως με την τοποθέτηση γλυπτών της Γκόλαντα (γλυπτά της υπάρχουν και στην Πλατεία στην Λάρισα & την Περιφερειακή Υμηττού).
- Το πρόγραμμα για τα Πατήσια & το ΙΚ κατέληξε στο συμπέρασμα: 'το κύριο πρόβλημα της Αθήνας είναι η δυσκολία να καθιερωθεί μια προσέγγιση σχεδιασμού στην πολιτιστική παροχή, η οποία είναι απαραίτητη λόγω της καταστροφικής επίδρασης της αστικοποίησης στην ταυτότητα και την ποιότητα ζωής πολλών συνοικιών της πόλης'.

- Η μεγαλύτερη χαμένη ευκαιρία για τον πολιτιστικό σχεδιασμό ήταν η λειτουργία ως Πολιτιστικής Πρωτεύουσας της Ευρώπης:
  - της Αθήνας το 1985.
  - της Θεσσαλονίκης το 1997 (‘κατασκευαστική πρωτεύουσα Ευρώπης’).
  - της Πάτρας το 2006.
  - 2021; (Ερμούπολη, Καλαμάτα, Ναύπλιο, Πειραιάς, Ρόδος, Σαλαμίνα, Σύρος, Τρίπολη).
- Άλλη χαμένη ευκαιρία: Πολιτιστική Ολυμπιάδα - υιοθέτηση μιας προοπτικής ΠΣ που να συσχετισθεί με την αντιμετώπιση των Ολυμπιακών ως ‘μεγάλου γεγονότος’ & να μπορούσε να τεθεί σε εφαρμογή στην Πάτρα 2006.
- Χαμένη ευκαιρία για όλα: απουσία πολιτικής μάρκετινγκ τύπου.

- Ενοποίηση των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας: επαναδραστηριοποίηση το 2010 μετά από χρόνια στασιμότητας, αλλά κλείσιμο της εταιρείας τον Φεβρουάριο 2014
- Τεράστια σημασία Παραλιακού Μετώπου:
  - μετατροπή του χώρου του παλαιού αεροδρομίου του **Ελληνικού** σε μητροπολιτικό πάρκο (νέος διαγωνισμός σε εξέλιξη αλλά με καθυστερήσεις)
  - **Φαληρικός Όρμος**: μεγάλο συνεδριακό κέντρο (Ολυμπιακό γήπεδο χάντμπολ, καθυστερήσεις) και όπερα/ Εθνική Βιβλιοθήκη (χορηγίες του Ιδρύματος Νιάρχου) – έχει ξεκινήσει

ΑΘΗΝΑ

9/12

- Οι σημαντικότερες ελλείψεις πολιτιστικών χώρων στην Αθήνα:
  - συνεδριακό κέντρο,
  - Όπερα, και
  - μουσείο σύγχρονης τέχνης (αναμένεται η λειτουργία του ΕΜΣΤ στο ΦΙΞ το 2014).

- Ο ΠΣ προϋποθέτει τη στενή συνεργασία δημόσιου, ιδιωτικού και τρίτου τομέα. Τελευταία ο **ιδιωτικός τομέας** έχει αναλάβει έναν κυρίαρχο ρόλο στον τομέα του ελεύθερου χρόνου.
- Οι αρνητικότερες επιπτώσεις είναι η χωρίς σχεδιασμό μεταμόρφωση των συνοικιών στις οποίες η κατοικία (και/ή μεταποίηση) παρουσιάζουν κρίση: π.χ. Ψυρρή.
- **σχεδιασμός για το χρόνο**: το 1972-1973 το ΡΣΑ του ΥΔΕ με διευθυντή τον Βασιλειάδη και με προτροπή του Gerard Gutenschwager οργάνωσε έρευνα χρήσης χρόνου με πολύ σημαντικά αποτελέσματα που δεν αξιοποιήθηκαν.
- **μεμονωμένα μέτρα**: παρότρυνση στην κοινή χρήση του αυτοκινήτου ενθαρρύνοντας ανθρώπους που πηγαίνουν στην ίδια κατεύθυνση να χρησιμοποιούν το ίδιο αυτοκίνητο (**car pooling**, υπάρχει και σχετική ιστοσελίδα) – παρόμοιο μέτρο στην Ρώμη.

- Τράπεζα χρόνου (& πιλοτική εφαρμογή στην Αγία Βαρβάρα, σύνδεσμος στο διαδίκτυο στο e-class)
- Σήμερα υπάρχει μια **κοινωνική ζήτηση** για την αύξηση των ωρών λειτουργίας των καταστημάτων και των υπηρεσιών (τελικά 7 Κυριακές το χρόνο αλλά με απόφαση τοθ Περιφερειάρχη, σχέση με κοινωνικο-οικονομική κρίση;
- πειραματικό μέτρο που αφορούσε το αργότερο κλείσιμο των τραπεζών (δεν εφαρμόστηκε τελικά - σήμερα σταμάτησαν πολλά υποκαταστήματα την απογευματινή λειτουργία τους).

- Εκείνα που **εφαρμόζονται** εδώ και αρκετά χρόνια είναι ένα μέτρο του Υπουργείου Εσωτερικών (, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης) για την απογευματινή λειτουργία ορισμένων υπηρεσιών για το κοινό και ένα μέτρο του Υπουργείου Υγείας για την απογευματινή λειτουργία ορισμένων νοσοκομείων (με πληρωμή).
- Το ΥΠΕΧΩΔΕ εφάρμοζε τους θερινούς μήνες το σύστημα των διαφορετικών ωραρίων λειτουργίας για το κοινό (ωστόσο, με αφετηρία την καταπολέμηση του νέφους) – παρόμοιο μέτρο στη Γαλλία.

- Η ανάπτυξη των **δημιουργικών (πολιτιστικών) βιομηχανιών** οδηγεί σε μια αύξηση της απασχόλησης. Η Αγγλική κυβέρνηση των Εργατικών είχε ζητήσει από τα δημοτικά συμβούλια την επεξεργασία μιας πολιτιστικής στρατηγικής προκειμένου να τους δοθούν αυξημένοι πόροι (ενδιαφέρθηκαν τα περισσότερα).
- ΗΠΑ και Δ. Ευρώπη - επιστροφή στο **κέντρο της πόλης**:
  - ανανέωση της δημόσιας ζωής.
  - έμφαση στην κατανάλωση & τον ελεύθερο χρόνο.
  - εμφάνιση καινούργιων κατοίκων & χρηστών.
  - προβλήματα από την αύξηση της αξίας της γης.

- Ένα κρίσιμο ζήτημα πολιτικής είναι η δημιουργία πολιτιστικών συνοικιών (περιοχών), πράγμα το οποίο μπορεί να συμβάλλει στο gentrification) & να ενισχύσει το zoning – σχετικό ζήτημα το clustering.
- Κάθε μορφή τέχνης μπορεί να διαθέτει τη διάσταση τόσο της υψηλής όσο και της λαϊκής κουλτούρας. Η λαϊκή κουλτούρα δεν είναι πάντα πιο «δημοκρατική», εφόσον, μολονότι μερικά έργα μπορούν να παραχθούν συλλογικά, η κατανάλωσή τους είναι δυνατόν να γίνεται από λίγα άτομα.

- **Η επέκταση των πόλεων στο χρόνο** είναι ευεργετική για τους τουρίστες και ορισμένους νέους, αλλά όχι για εκείνους που εργάζονται σπίτι (γυναίκες, επιστήμονες).
- η επέκταση της λειτουργίας :
  - ορισμένων υπηρεσιών (τράπεζες, ταχυδρομεία) .
  - καταστημάτων (mini-markets, φαρμακεία)είναι ευεργετική για όλους εκτός από εκείνους που εργάζονται σε αυτά.

- Οι πόλεις καλό είναι να επεκτείνονται περισσότερο στο χώρο – ακόμα & καθ' ύψος με περιορισμό στον αριθμό των ορόφων.
- **Διλήμματα** μεταξύ:
  - νέων προαστίων/ χαμηλής πυκνότητας (Howard, Mumford).
  - παραδοσιακών πόλεων/ υψηλής πυκνότητας (Jacobs).
  - νέων πόλεων/ υψηλής πυκνότητας (Le Corbusier).

- δεν θέλουμε μια πόλη 100 μιλίων ούτε 24 ωρών, όμως είναι **χρήσιμα**:
  - ορισμένα στοιχεία της «οικονομίας της νύχτας» (η κατάργηση της διαφοροποίησης καθημερινής/Σαββατοκύριακου) ή
  - της λειτουργίας της κοινωνίας με ταχείς ρυθμούς (η υποβολή διαφόρων έργων στις προθεσμίες).
  - λειτουργία τμήματος της πόλης για 24 ώρες;
- **έμφαση στο σχεδιασμό για το χρόνο**. Ο χρόνος δεν είναι κάτι που μπορεί να αγοραστεί ή να διαφυλαχθεί για να χρησιμοποιηθεί στο μέλλον, αλλά, ειδικότερα, όπως δείχνουν τα ιταλικά παραδείγματα, μπορεί να ανταλλαχθεί, ως χρόνος για φροντίδα σύμφωνα με ένα σχέδιο.

- **ο χρόνος κυριαρχεί στο χώρο** - ένας από τους κύριους σκοπούς στη διαδικασία «της επιτάχυνσης των πάντων» και των συνθηκών του «νανοδευτερόλεπτου» είναι ότι ο χρόνος δεν πρέπει να χάνεται, και γι αυτό το λόγο πρέπει να προγραμματίζεται.
- στην Ιταλία υπάρχουν περιπτώσεις ‘ρυθμιστικών σχεδίων ωραρίων’, ένα είδος χρονικών master plan.

- στην Ελλάδα και την υπόλοιπη Ευρώπη, τουλάχιστον την Μεσογειακή, είμαστε μακριά από το 'τέλος της εργασίας' και τον ερχομό της 'κοινωνίας της αναψυχής'.
- Η **βιωσιμότητα** δίνει έμφαση στο μέλλον (Lynch). Το παρελθόν, σύμφωνα με τον Lowenthal, είναι μια «ξένη χώρα».
- Το παρόν το γίνεται καλύτερα αντιληπτό ως ένα «τεχνητό παρόν» (Mandelbaum).

- Ο πολιτιστικός σχεδιασμός πρέπει να συνδυαστεί με το χρονικό σχεδιασμό - ο Bianchini προσφέρει κάποιες ιδέες. Ο **επαναπροσανατολισμός των αστικών πολιτικών** –ο οποίος προϋποθέτει μια ριζική επαναξιολόγηση του πολιτισμού, του χρόνου και του αστικού– προς την υιοθέτηση μιας προοπτικής πολιτιστικού και χρονικού σχεδιασμού πρέπει να περιλαμβάνει μια ειδική εξέταση τριών ζητημάτων:
  - την ανάπτυξη των «ανοιχτών» δημόσιων χώρων προς την κοινωνική αλληλεπίδραση.
  - την ενθάρρυνση της διαπολιτισμικής ανταλλαγής.
  - την αναγνώριση της δυναμικής των συμμετοχικών πολιτιστικών προγραμμάτων στις στρατηγικές της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

- Οι «**ανοιχτοί**» χώροι είναι παρόμοιοι με τους διαφοροποιημένους χώρους του Lefebvre και συνδέονται με τις «ανοιχτές» κουλτούρες και τον περιορισμό των χρονικών ορίων. Πολλές σύγχρονες Ευρωπαϊκές πόλεις είναι πολυπολιτισμικές.
- Η **διαπολιτιστική ανταλλαγή** ενισχύεται από την επαφή στο χώρο (κυρίως διαμέσου του τουρισμού), και με τη λειτουργία τις παγκόσμιων επικοινωνιών (κυρίως διαμέσου των δικτύων και του ιντερνέτ) σε χρονικές γραμμές.

- Η ενθάρρυνση της συμμετοχής συμβάλλει σε μια κοινή προσπάθεια για το χρονικό σχεδιασμό και έχει μια μακρόχρονη προοπτική.
- Ο χρόνος, ο χώρος και ο πολιτισμός αποτελούν πόρους και περιορισμούς. Ο γενικός σκοπός της σύνδεσης του χρονικού με τον πολιτιστικό σχεδιασμό πρέπει να είναι περισσότερο **η αξιοποίηση των δυνατοτήτων και όχι απλώς η επίλυση των προβλημάτων** (όπως είναι η επίσημη αστική πολιτική της ΕΕ).

- **ενίσχυση της όψης των πόρων** (σε αντίθεση με τους περιορισμούς), έτσι ώστε όσο το δυνατόν περισσότερα άτομα να έχουν τη δυνατότητα να απολαμβάνουν την πολλαπλότητα των χρόνων, των χώρων και πολιτισμών.
- η ποιότητα και η χρήση των επιλογών αυτών εξαρτώνται κυρίως από τη **σχέση μεταξύ ανθρώπινης πρόσληψης και δράσης** όπως διαμεσολαβούνται από τους περιορισμούς του κοινωνικού κόσμου.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Τέλος Ενότητας 5

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΥΝΔΕΣΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΧΡΟΝΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ [ΑΘΗΝΑ].

